

◀ **اکرم رضایی فانی** خبرنگار

تا شروع کنکور سراسری سال ۱۴۰۱ فرصت زیادی باقی نمانده است، هرچه به زمان کنکور نزدیک‌تر می‌شویم استرس و اضطراب ناشی از کنکور در داوطلبان نمود بیشتری پیدا می‌کند. وقتی کنکور و قبولی در رشته‌های پرطرفدار یکی از دغدغه‌های اصلی جوانان کشور می‌شود طبیعتاً رقابت هم در آن افزایش می‌یابد. رقابت زیاد برای ظرفیت رشته‌های پرطرفدار در وهله اول موجب نگرانی و اضطراب شدید میان داوطلبان برای کسب رتبه عالی خواهد شد که آسیب‌های روانی و اجتماعی فراوانی در پی دارد. این آسیب‌ها به قبل و بعد و حتی حین کنکور مربوط می‌شود.

سال‌های گذشته اختلالات جدی‌تری را در میان داوطلبان کنکور شاهد بودیم که به علت راه نیافتن به دانشگاه و عدم کسب رتبه مورد نظر دچارش شده بودند. به طور کلی رتبه کنکور در اعتماد به نفس برخی داوطلبان تأثیر زیادی دارد و از طرفی راه نیافتگان به دانشگاه به مراتب درگیر آسیب‌های روانی عمیق‌تری نسبت به سایرین هستند. این رقابت برای ورود به رشته‌های پزشکی، داروسازی و دندانپزشکی در خانواده‌ها والدین رسوخ جدی دارد به گونه‌ای که برخی والدین با نادیده گرفتن شرایط روحی و روانی فرزندان خود باز هم آنها را برای ورود به رشته‌هایی از این قبیل تشویق و گاه اجبار کرده و در صورت عدم موفقیت فرزند خود را سرزنش می‌کنند.

کریم زاهدی معاون نظارت و ارزیابی ستاد علم و فناوری دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی در گفت‌وگو با «ایران» درباره این آسیب‌ها بیان می‌کند: کنکور صرف‌نظر از همه حواشی‌اش، به تنهایی استرس‌آفرین است زیرا یک دانش‌آموز طی ۱۲ سال به یادگیری در مدرسه می‌پردازد که بررسی نتایج آن در قالب یک آزمون ۴ ساعته رقم خواهد خورد و او در یک مدت زمان کوتاه مورد سنجش قرار می‌گیرد که همین روند موجب استرس و اضطراب فراوان در فرد می‌شود.

وی با اشاره به تفاوت فضای آزمون‌های مدرسه با آزمون کنکور سراسری و تأثیر آن در سلامت روان داوطلبان می‌گوید: نکته دومی که برای داوطلب استرس ایجاد می‌کند این است که دانش‌آموز ۱۲ سال با آزمون تشریحی در مدرسه رشد پیدا کرده اما روزی که قرار است آزمون کنکور را بدهد با یک آزمون کاملاً متفاوت که اتفاقاً تستی هم هست روبه‌رو می‌شود. این آزمون تستی مکانیزم‌ها و تکنیک‌های خاص خودش را دارد که طبق آن مکانیزم‌ها داوطلب باید به آنها پاسخ بدهد. سرعت عمل در آزمون‌های تشریحی خیلی مورد نیاز نبوده اما در آزمون‌های تستی به سرعت عمل بسیار بالا نیاز است. بنابراین همه اینها یک فضای جدید است که یکباره داوطلب با آن مواجه می‌شود، فضایی که تا قبل آن در مدرسه تجربه نکرده بود.

زاهدی زمان اندک آزمون سراسری را یکی دیگر از علت‌های ایجاد تنش در داوطلبان می‌نامد و بیان می‌کند: نکته حائز اهمیت دیگر زمان اندک آزمون است یعنی علاوه بر اینکه ما انتظار داشتیم عمق یادگیری و اصل یادگیری را در کنکور بسنجیم، در عین حال اما کنکور سرعت عمل را هم می‌سنجد. برخی افراد به شکل ژنتیکی سرعت عمل پایین‌تری دارند و همین افراد در کنکور دچار اضطراب و نگرانی بیشتری می‌شوند. در حالی که یک نفر می‌تواند تعداد تست‌های بیشتری را در ساعت بزند و یک نفر دیگر این توانایی را ندارد.

معاون نظارت و ارزیابی علم و فناوری در دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی ادامه می‌دهد: ما باید در کنکور دانش افراد را بسنجیم تا سرعت عمل آنها. بنابراین سرعت عمل نیز یکی از عواملی است که در افراد کمتر موجب استرس بیشتری خواهد شد. بنده هم خیلی از افراد را دیده‌ام که به‌خاطر کند بودن و نه به‌خاطر اینکه آگاهی و دانش ندارند، با نتایج بسیار فاجعه‌باری مواجه می‌شوند. یعنی این افراد به‌طور ژنتیکی سرعت عمل پایین‌تری دارند و استرس نیز موجب کاهش بیشتر سرعت عمل آنها شده و در نهایت باعث می‌شود فرد نتایج مطلوبی به دست نیآورد.

وی در ادامه خاطرنشان می‌کند: در هر صورت هر آزمونی که بناسد در آن تعدادی افراد رتبه‌بندی شوند، تا حدی با اضطراب و نگرانی ناشی از رقابت روبه‌رواست که آیا نتیجه آنها خوب خواهد شد یا نه؟ این یک

گزارش «ایران» از آسیب‌های رقابت‌های کنکوری و دلایل ایجاد تب کنکور در جامعه

هزار راه نرفته برای کاهش استرس کنکور

- یکشنبه ۲۱ فروردین ۱۴۰۱**
- سال بیست و هشتم**
- شماره ۷۸۸۲**

علیرضا صوفی/آکبر/ایران

می‌پذیرم. وی در ادامه می‌افزاید: این تغییر از نظام کنونی به آن نظامی که درباره آن صحبت کردیم و شامل سوابق تحصیلی هم می‌شود به نفع بچه‌های ضعیف‌تر است زیرا ممکن است کلاس‌های کنکور در بخش‌های محروم و کم برخوردار کشور وجود نداشته باشد که حتی دانش‌آموزان با وضع مالی متوسط بخواهند از آن استفاده کنند اما در این مصوبه جدید ما با کتاب‌های درسی مواجهیم که در سراسر کشور یکسان بوده و سوابق تحصیلی را مد نظر دارد.

زاهدی معتقد است قانون جدید شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌تواند شرایط را به نقطه بهتری سوق دهد گرچه نقطه ایده آلی نیست ولی از وضع موجود بهتر خواهد بود.

■ **سرخوردگی در اجتماع از آسیب‌های کنکور است**

فرزاد سالک نیا مشاور باسابقه مدارس و کارشناس حوزه مشاوره تحصیلی و خانواده در گفت‌وگو با «ایران» درباره اثرات زیانبار کنکور بر سلامت روان و سلامت اجتماعی جوانان اظهار می‌کند: عامل بزرگ این مسأله همان اضطراب و استرسی است که در فرد ایجاد می‌شود، استرس و اضطراب می‌تواند سطح توانایی فرد را پایین آورد. ما بعضاً شاهد این بودیم که برخی دانش‌آموزان و داوطلبان کنکور که وجود خوب کار کرده بودند و انتظار نتایج خوب را داشتند در ساعات اولیه کنکور که نتوانستند ۵،۴ سؤال اول را درست جواب بدهند به قدری تحت استرس و اضطراب قرار می‌گرفتند که کل کنکور را خراب می‌کردند یا به‌عنوان مثال دچار سرگیجه می‌شدند.

وی می‌افزاید: قاعدتاً کنکور یک مسابقه است و به گونه‌ای طراحی شده که بیشتر میان نخبه‌ها ایجاد رقابت می‌کند، در واقع این جنگی میان نخبه‌ها است. جنگ بین نخبگان موجب می‌شود دیگرانی که حتی سطح قابل قبولی دارند و خوب هم هستند بعدها سرخورده شوند و با همین سرخوردگی به اجتماع می‌آیند و این موجب انتقام‌گیری آنها می‌شود. فردی با چنین شرایط، حال می‌خواهد از آن سیاستگذار و از آن سیستم آموزشی انتقام بگیرد، به نوعی با خودش و دیگران هم لج می‌کند.

سالک نیا در پاسخ به این سؤال که چرا همچنان رشته‌های مهارتی و فنی متقاضی واقعی کمی دارند؟ می‌گوید: این به ارزش‌گذاری‌هایی برمی‌گردد که جامعه نسبت به مشاغل انجام می‌دهد. رشته‌هایی مثل تجربی ۴ برابر بیشتر از رشته‌های بالا بروند. به همین خاطر اکثراً در کاردانی فنی‌مانند این در حالی‌است که اتفاقاً رغبت دارند درس بخوانند اما چون شرایط دشوار است ترجیح می‌دهند درس نخوانند و کار کنند. سالک نیا مشاور با سابقه مدارس و کارشناس حوزه مشاوره تحصیلی و خانواده در پایان می‌گوید: ما با یک سیاست‌گذاری خوب می‌توانیم مهارت‌های دانشگاهی را به دانشجویان بیاموزیم و حتی براساس معدل رشته‌ها و درس‌های عملی که کسب می‌کنند آنها را ارزیابی کنیم زیرا قرار است آنها وارد بازار کار شوند. اگر یک سیاست‌گذاری یا ریل‌گذاری درستی داشته باشیم این اهداف به سر منزل خود خواهد رسید.

پرونده ۳۳

در گفت و گو با «ایران» مطرح شد

کنکور، معلول است نه علت!

هامون سبطی دبیر کارگروه آموزش دیده بان شفافیت در گفت‌وگو با «ایران»، درباره آسیب‌های روانی و اجتماعی کنکور روی دانش‌آموز و داوطلبان کنکور می‌گوید: این مشکل ناگزیر است و ناشی از وضعیت بد اقتصادی است. وقتی امکان راهیابی به رشته‌هایی که از نظر اقتصادی آینده‌دار هستند به یک درصد تقلیل می‌یابد طبیعتاً فرزندان طبقات متوسطه و مستضعف تمام هم و غم خودشان را معطوف به این می‌کنند که بتوانند در این رقابت خشونت‌آمیز موفق شوند و بعدها دیگر زندگی‌شان مثل ورزش، هنر ارتباط مؤثر با جامعه، مطالعه آزاد و… را فعلاً نادیده بگیرند تا در این مسابقه نفسگیر قبول شوند و اگر به آن رسیدند به سایر جنبه‌های زندگی خود نیز توجه کنند.

این کارشناس تعلیم و تربیت ادامه می‌دهد: کنکور معلول است نه علت. اغلب سخنان و قوانینی که در اوایل دهه هشتاد برای حذف کنکور مطرح شده بود، ناشی از این بود که قانونگذار متوجه این قضیه نبوده است. بعضاً کنکور را معضلی می‌دانستند که باعث مشکلات روحی، اقتصادی و خانوادگی شده است اما با توجه به بررسی‌هایی که در دهه ۹۰ شد، نمایندگان مجلس و مرکز پژوهش‌های مجلس به این نتیجه رسیدند که کنکور معلول است و با توجه به علت‌های آسیب‌رسانی که در جامعه هست فعلاً از هر آنچه آسیب می‌رساند، می‌تواند آسیب کمتری داشته باشد اما نیاز به اصلاحات دارد.

وی ادامه می‌دهد: در عین حال اما شورای عالی انقلاب فرهنگی به این نتیجه نرسیده و برخی می‌پندارند که کنکور علت مشکلاتی است که در حوزه آموزش و پرورش، آموزش عالی و سلامت روانی دانش‌آموزان وجود دارد. در واقع به جایگاه بیست سال پیش مجلس عقب گرد کرده است. در سال ۸۶ قانونی موسوم به قانون «حذف کنکور» در مجلس تصویب شد که در سال ۹۲ با توجه به پژوهش‌های انجام شده، کاملاً لغو شد و گفتند حذف کنکور ممکن نیست.

سبطی درباره انگیزه اقتصادی برای سوق دادن دانش‌آموزان به سمت رشته‌های پزشکی بیان می‌کند: کنکور در واقع معلول مشکلات اقتصادی است که در جامعه ایران وجود دارد. اغلب تلاش‌های خانواده‌ها برای اینکه فرزندانشان در رشته‌های دارو سازی، پزشکی و دندانپزشکی قبول شوند، انگیزه اقتصادی و اجتماعی است.

دبیر کارگروه آموزش دیده بان شفافیت می‌گوید: البته ما در کشوری به سری می‌بریم که از دیرباز، اینکه خانواده به فکر تحصیل فرزندان باشد و بتواند او را در رشته‌های خاص وارد کند جزو عناصر برتر فرهنگی ما بوده اما اکنون وضعیت فعلی که ما در کشور مشاهده می‌کنیم بیشتر به خاطر وضعیت اقتصادی است. ما با یک حلقه بسته «قدرت ثروت» رو به روهستیم که قشر ضعیف و متوسط جامعه با حدود بیش از ۹۰ درصد، تنها راه ورودشان به این حلقه قدرت و ثروت را ورود به رشته‌های خاص دانشگاهی

می‌دانند که اتفاقاً دولت نیز از آنها به لحاظ مالی حمایت می‌کند.

وی با بیان اینکه در این سال‌ها تقاضا به سمت دانشگاه فرهنگیان نیز افزایش پیدا کرده است دلیل اصلی این گرایش را نیز مالی عنوان می‌کند و می‌گوید: دانشگاه فرهنگیان به دانشجویان خود پول می‌دهد و شغلشان را تضمین می‌کند. ما با ۹۰ درصد جمعیت کشور ۸۰ میلیونی ایران روبه‌رو هستیم که احساس می‌کنند اگر فرزندان‌شان در رشته‌های دکتری پزشکی یا دبیری قبول شوند از نظر آینده اقتصادی تضمین هستند؛ در غیر این صورت آینده‌شان تضمین نیست و فرزندان خود را برای زندگی اقتصادی، ازدواج و چگونگی مدیریت آینده دچار درماندگی می‌دانند. سبطی خاطرنشان می‌کند: در این میان به دلیل اینکه میزبان پذیرش این رشته‌ها در دانشگاه‌های دولتی بسیار محدود است، بدین صورت که حدود ده هزار نفر اول می‌توانند به این رشته محل‌ها دست یابند – در حالی که ما بیش از یک میلیون متقاضی داریم- رقابت خیلی شدیدی شکل می‌گیرد. این رقابت حتماً پر از استرس خواهد بود و حتماً در این مسیر بنگاه‌های اقتصادی به وجود می‌آیند تا موفقیت در این رقابت‌ها را تسریع یا تسهیل کنند.

وی اشاره می‌کند: اینکه ما فکر کنیم چون کنکور در ۴ ساعت برگزار می‌شود یا چون تستی است، باعث این معضلات می‌شود، یک اشتباه فاحش است. اگر کنکور سالی ۱۰ بار هم برگزار شود یا تشریحی هم شود، استرس و معضلات روحی آن برطرف نمی‌شود زیرا ما با یک میلیون متقاضی روبه‌رو هستیم که می‌خواهند ۱۰ هزار صندلی را اشغال کنند.

دبیر کارگروه آموزش دیده‌بان شفافیت در پایان بیان می‌کند: اتفاقاً این مسأله امکان سودجویی برخی افراد را بیشتر خواهد کرد. از این‌رو می‌بینم که شورای عالی انقلاب فرهنگی با نقدهای بسیار زیادی از طرف وزرا و معاونان سابق خود وزارت آموزش و پرورش هم روبه‌رو شده است. اینکه بخواهیم کنکور را به پایه دهم، یازدهم و دوازدهم تسری دهیم موجب می‌شود فشاری که روی دانش‌آموز است به سه سال تشدید پیدا کند نه تقلیل. بنابراین همین مسأله می‌تواند عوارض اجتماعی و اقتصادی بیشتری هم داشته باشد.